

Рівненський державний гуманітарний університет

(повне найменування вищого навчального закладу)

Кафедра екології, географії та туризму

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ВК10. МЕТОДИКА ПОЗАКЛАСНОЇ РОБОТИ З ГЕОГРАФІЇ

Галузь знань **01 Освіта/Педагогіка** _____

Спеціальність **014.07 Середня освіта (Географія)** _____
(шифр і назва спеціальності)

Освітньо-професійна програма **«Середня освіта (географія)»** _____

Інститут, факультет, відділення **Психолого-природничий факультет** _____
(назва інституту, факультету, відділення)

2019 – 2020 навчальний рік

Робоча програма навчальної дисципліни «*Методика позакласної роботи з географії*» для здобувачів освітнього ступеня *бакалавр* галузі знань *01 Освіта/Педагогіка* спеціальності *014.07 Середня освіта (Географія)* за освітньо-професійною програмою «Середня освіта (географія)».

Мова навчання: українська.

Розробники: Трохимчук І.М., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри екології, географії та туризму

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри екології, географії та туризму РДГУ

Протокол № 10 від «27» серпня 2019 року

Завідувач кафедри екології, географії та туризму

(підпис) (Д.В.Лико)
(прізвище та ініціали)

Робочу програму схвалено навчально-методичною комісією психолого-природничого факультету

Протокол від «27» серпня 2019 року № 5

Голова навчально-методичної комісії психолого-природничого факультету

(доц. Павелків В.Р.)

© Трохимчук І.М., 2019
© РДГУ, 2019

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів 3,5	Галузь знань <u>01 Освіта/Педагогіка</u>	За вибором	
Модулів — 2	Спеціальність <u>014.07 Середня освіта (Географія)</u>	Рік підготовки:	
Змістових модулів — 2		4-й	4--й
Загальна кількість годин — 105		Семестр	
		8-й	8--й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних — 4,0 самостійної роботи студента — 5,0	Освітній рівень: перший (бакалаврський) рівень	18 год.	4 год.
		Практичні	
		24 год.	6 год.
		Лабораторні	
		– год.	– год.
		Самостійна робота	
		63 год.	95 год.
		Індивідуальні завдання: 9	
Вид контролю: іспит			
Передумови для вивчення дисципліни: ландшафтознавство, геоморфологія, фізична географія України, основи теорії суспільної географії, історична географія.			

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

2.1. **Метою** викладання навчальної дисципліни «*Методика позакласної роботи з географії*» є систематизація й узагальнення студентами знання теорій, концепцій, закономірностей, головних категорій методики навчання географії; ознайомлення з методологічною основою наукових досліджень географічної науки та з сучасними методами проведення означених досліджень в процесі позакласної роботи з географії, розширенні географічного світогляду і поглибленні знань в галузі географічної науки, удосконаленні загальнонавчальних і спеціальних для географії умінь і навичок учнів.

2.2. Основними **завданнями** вивчення дисципліни «*Методика позакласної роботи з географії*» є:

– ознайомити з теорією та методологією проведення географічних наукових досліджень поза навчальною програмою, принципами, методиками та організаційними формами;

- вивчити основні методи, що використовують у географічних наукових дослідженнях, закріпити дослідницькі навички організації географічних досліджень;
- вивчити принципи і засади планування наукових спостережень і експериментів в позакласній роботі;
- вивчити методи і засоби проведення інформаційного пошуку, удосконалити уміння самостійно поповнювати свої знання з різних джерел інформації;
- знати закономірності процесів, що відбуваються в геосистемах різного рівня складності, а також правила проведення сучасних досліджень географічної науки;
- вміти спостерігати, збирати та оформляти колекції гірських порід і мінералів;
- вміти графічно відображати статистичні дані і т. д., складати плани і карти схеми походів, орієнтуватися на карті;
- вміти застосовувати математично-статистичні методи опрацювання даних отриманих при проведенні географічних досліджень;
- творчо аналізувати результати наукової та виробничої роботи, самостійно знаходити шляхи її удосконалення та вміти інформативно та обґрунтовано оформити їх у відповідних інформаційних джерелах.

2.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні володіти наступними **компетентностями**:

загальними:

- здатність приймати обґрунтовані рішення;
- здатність працювати в команді;
- здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях;
- здатність до виконання дослідницької роботи з елементами наукової новизни.

фаховими:

- здатність належно використовувати географічну термінологію, ефективно і вільно передавати географічні ідеї, принципи і теорії письмовими, усними та візуальними засобами;
- здатність виконувати польові дослідження природних і суспільних об'єктів та процесів, географічні дослідження, інтерпретувати отримані результати досліджень, застосовувати їх у професійній діяльності;
- здатність застосовувати набуті географічні і психолого-педагогічні компетентності, знання сучасних методик і освітніх технологій для формування в учнів загальних і предметних компетентностей та здійснення міжпредметних зв'язків географії в основній (базовій) середній школі;
- здатність усвідомлювати сутність взаємозв'язків між природним середовищем та людиною, розуміти та пояснювати стратегію сталого розвитку людства;
- здатність реалізовувати краєзнавчий підхід на уроках географії, у позакласній та позашкільній діяльності;
- здатність оцінювати рівень негативного впливу природних та антропогенних факторів на довкілля та людину.

Програмні результати навчання:

- знати та розуміти основні концепції, парадигми, теорії та загальну структуру географічної науки, предмет її дослідження, місце і зв'язки в системі наук, етапи історії розвитку географії;
- описувати основні механізми функціонування природних і суспільних територіальних комплексів, окремих її компонентів, класифікувати зв'язки і залежності між компонентами, знати причини, перебіг і наслідки процесів, що відбуваються в них;
- пояснювати зміни, які відбуваються у географічному середовищі під впливом природних і антропогенних чинників;
- знати сучасні теоретичні та практичні основи методики навчання географії в загальноосвітній школі;
- застосовувати базовий поняттєвий, термінологічний, концептуальний апарат

географії, її теоретичні й емпіричні досягнення на рівні, що дозволяють інтерпретувати природно- та суспільно-географічні явища і процеси, пов'язувати та порівнювати різні погляди на проблемні питання сучасної географії;

– організовувати співпрацю учнів і вихованців та ефективно працювати в команді (педагогічному колективі освітнього закладу, інших професійних об'єднаннях), визначати оптимальні шляхи організації учнівського колективу в різних видах діяльності;

– застосовувати нові підходи для вироблення стратегії прийняття рішень щодо вирішення проблем географії.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 105 годин / 3,5 кредити ECTS.

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1.

ЗМІСТ ТА ПЕДАГОГІЧНІ ВИМОГИ ДО ПОЗАКЛАСНОЇ РОБОТИ З ГЕОГРАФІЇ .

Тема 1. Дидактичні вимоги до позакласного навчання географії .

Дефініція позакласної форми проведення навчання географії (позакласного навчання географії) та види позакласного навчання (систематичне, періодичне, епізодичне). Дидактичні вимоги до позакласного навчання географії та педагогічні цілі його здійснення. Сутність внутрішніх і зовнішніх мотивів, мотивації та мотивування учіння географії.

Класифікаційна схема мотивів учіння. Типи мотивів учіння (пізнавальні, соціальні). Види пізнавальних мотивів учіння (широкі пізнавальні, навчально-пізнавальні, самоосвітні). Види соціальних мотивів учіння (широкі соціальні, обмежені (вузькі) соціальні). Підвиди широких соціальних мотивів учіння (патріотичні, професійної підготовки, відповідальності за власну освіту). Підвиди обмежених (вузьких) соціальних мотивів учіння (позиційні, соціальної співпраці).

Тема 2. Форми-підвиди систематичного позакласного навчання географії.

Форми-підвиди систематичного позакласного навчання географії (факультативні заняття з географії, географічний гурток, шкільний краєзнавчий музей, географічний клуб, співпраця з Малою академією наук (МАН) України, шкільний осередок Українського географічного товариства тощо).

Різновиди географічного гуртка (той, що зацікавлює, з поглибленого вивчення програмного матеріалу, практичного спрямування, спеціалізований).

Ілюстративно-демонстраційні методичні прийоми навчання географії (навчальне ілюстрування з географії, навчальне демонстрування з географії, демонстраційний навчальний дослід (експеримент) з географії). Дидактичні вимоги до ефективної постановки демонстраційного навчального дослідження (експерименту) з географії.

Прикладні методичні прийоми навчання географії (навчальне спостереження з географії, навчальна вправа з географії, географічна задача, самостійний навчальний дослід (експеримент) з географії, практичні завдання з географії). Різновиди навчальної вправи з географії (вступна, пробна, тренувальна, творча, контрольна). Групи географічних задач. Послідовність реалізації самостійного навчального дослідження (експерименту) з географії.

Тема 3. Форми-підвиди періодичного позакласного навчання географії.

Форми-підвиди періодичного позакласного навчання географії (тиждень географії, географічна конференція, географічний вечір, географічна олімпіада, географічний турнір, географічні дебати). Системна реалізація тижня географії. Географічна олімпіада та її етапи (олімпіада: шкільна; районна чи міська; обласна; всеукраїнська).

Творча діяльність учнів. Критичне мислення учнів. Рівні формування досвіду творчої діяльності учнів з географії. Методи навчання географії. Диференціації методів навчання географії. Диференціація методів навчання географії за використаними джерелами географічних знань. Диференціація методів навчання географії за характером навчально-пізнавальної діяльності учнів.

Тема 4. Форми-підвиди епізодичного позакласного навчання географії.

Форми-підвиди епізодичного позакласного навчання географії (географічна екскурсія, туристський похід, екологічний рейд тощо).

Різновиди географічної екскурсії: за змістом проведення (географічна екскурсія в довкілля, географічна екскурсія на підприємство), за кількістю тем тощо.

Навчальна розповідь з географії . Художня навчальна розповідь з географії. Наукова навчальна розповідь (наукова навчальна доповідь) з географії . Науково-популярна навчальна розповідь з географії. Описова навчальна розповідь з географії. Дидактичні вимоги до ефективного застосування навчальної розповіді з географії . Навчальне пояснення з географії . Індуктивне навчальне пояснення з географії . Дедуктивне навчальне пояснення з географії .

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2.

ХАРАКТЕРИСТИКА ФОРМ ПОЗАКЛАСНОЇ РОБОТИ З ГЕОГРАФІЇ

Тема 5. Географічні гуртки та факультативи.

Організація географічного гуртка . Вибір видів суспільно корисної роботи географічного гуртка: організацію краєзнавчого куточка, музею, виставки, озеленення ділянки і т. д. Географічні гуртки за змістом. Загальні принципи роботи географічного гуртка. План роботи гуртка . Особливості методики проведення занять географічного гуртка .

Географічні факультативи. Методичні особливості проведення факультативних занять. Освітньо-виховне значення факультативів. Форми організації факультативних занять.

Шкільний музей як одна з форм роботи з розвитку творчої самостійності та громадської активності учнів у процесі збору, дослідження, обробки, оформлення і пропаганди географічних матеріалів.

Клубна форма позакласної роботи з географії як одна з найбільш перспективних. Організаційна структура клубу . Зміст роботи клубу: клуби любителів природи, клуби цікавих зустрічей, клуби кіноподорожей. Мета роботи клубу. Основні форми занять шкільного географічного клубу.

Тема 6. Шляхи організації, зміст і методика проведення географічних вечорів, конкурсів, олімпіад .

Тиждень географії в школі як комплексний захід. План проведення тижня географії в школі . Підготовка та оформлення плану проведення тижня географії в школі. Підготовка і проведення дня географії в кожному класі. Конкурс рефератів з географії. Випуск тематичних стінних газет, конкурс на кращу стінну газету географічного змісту. Проведення екскурсій до музеїв, на підприємства, в інститути, на метеостанції. Демонстрації кінофільмів; проведення географічних вечорів, ігор; проведення конференцій з географії; зустрічі з цікавими людьми.

Загальні методичні рекомендації до проведення географічних вечорів. Тематика географічних вечорів, розробка сценарію, підготовка до проведення. Освітньо-виховне значення географічних вечорів, їх багатоаспектність та місце у позакласній роботі з географії.

Проведення конференцій з географії: підготовка та проведення. Запрошення на конференцію відомих людей.

Організація і проведення географічних конкурсів, вікторин та ігр. Географічні вікторини – тематичні та змішані. Використання географічних ігор для моделювання

пошукової діяльності учнів, спрямованої на досягнення загальної значимої мети. Ігри сюжетно-рольового характеру. Етапи гри. Ігри-подорожі.

Географічна олімпіада як один із видів профорієнтаційної роботи. Підготовка та проведення географічних олімпіад. Складання питань та завдань. Питання краєзнавчого та природоохоронного характеру. Реалізація міжпредметних зв'язків як обов'язкова умова проведення географічних олімпіад.

Тема 7. Науково-методичні та організаційні основи проведення географічних екскурсій та мандрівок у школі.

Навчальна екскурсія як спосіб отримання нових або закріплення та узагальнення здобутих теоретичних знань. Освітня, виховна і методична роль екскурсій і мандрівок. Розвиваюче та оздоровче значення географічних мандрівок.

Система екскурсійної та краєзнавчої роботи у середній школі. Мандрівки як основна форма роботи географічних та краєзнавчих гуртків. Класифікація географічних екскурсій за дидактичною метою, тривалістю, способами проведення. Місця проведення екскурсій та їх класифікація за охопленням території. Пішохідні, велосипедні, автобусні мандрівки.

Краєзнавча і художня література як джерело інформації для проведення екскурсій та мандрівок. Навчальні і краєзнавчі атласи областей, топографічні карти великого масштабу. Використання Інтернет-джерел: Вікіпедії, «Google maps» та ін. Укладання бази даних на основі аналізу літературних, картографічних джерел, матеріалів попередніх екскурсій та мандрівок.

Знайомство з околицями свого поселення. Орієнтування на місцевості та окомірне знімання. Знайомство із геологічною будовою і гірськими породами найближчих околиць поселення. Екскурсії до кар'єрів та геологічних відслонень. Вивчення форм рельєфу на місцевості. Сходження на домінуючу вершину в околицях поселення. Виділення ерозійних (яр, балка, річкова долина) та акумулятивних форм рельєфу. Подорож до найближчої річки, озера, болота. З'ясування гідрологічних і біологічних особливостей водойм. Оцінка якостей води та екологічного стану водних об'єктів природних комплексів. Планування маршрутів і тривалості мандрівок. Меридіональний характер маршрутів західною Україною – оптимальний для вивчення природних комплексів України.

Тема 8. Сучасні форми позакласної виховної роботи з географії.

Зміст виховання як науково обґрунтована система загальнокультурних і національних цінностей та відповідна сукупність соціально значущих якостей особистості.

Рекомендовані форми виховної роботи для учнів 5-9 класів: відверта розмова, тренінг, гра-експрес, рольова гра, вікторина, веселі старты та естафети, колективна творча справа (КТС), проект, колективне ігрове спілкування, похід, спартакіада, турнір, гра-анкета, колаж, ігрова програма, пошукова гра, екологічна стежка, художня галерея, конкурс-ярмарок, трудовий десант, інтелектуальна гра тощо.

Врахування вікових особливостей учнів (потребу в життєвому самовизначенні, спрямованості на майбутнє, визначенні свого життєвого шляху, майбутньої професії): диспут, брифінг, відверта розмова, етичний тренінг, конкурс, ділова зустріч, етичний тренінг, тестування, екологічний десант, турнір ораторів, моделювання розвивально-виховних ситуацій, проект, брейн-ринг, сократівська бесіда, філософський стіл, дебати, бенефіс, колаж, презентація, прес-шоу, круглий стіл, прес-конференція, фоторепортаж, презентація-захист, відкрита кафедра, тематичний діалог, захист проектів, поетична вітальня, самотестування тощо.

Переваги інтерактивних форм роботи. Інтерактивні форми роботи.

Театралізовані форми роботи. Літературно-музична композиція. Концерт. Публіцистична вистава. Пластично-хореографічна вистава. Інтерактивна вистава. Вистава форум-театру. Змагання команд КВН.

Художньо-прикладні форми. Читацька конференція. Тематичні вечори.

Інтерактивні ігрові форми. Інтерактивна акція. Ток-шоу. Тематична дискотека. Гра станціями (квест). Фут-квест. Флеш-моб. Інтелектуально-пізнавальні форми. Вечори запитань і відповідей. Сократівські бесіди. Відкритий мікрофон. Публічна лекція. Проекти (дослідження).

Тема 9. Основні показники ефективності позакласної роботи з географії.

Створення системи позакласної роботи. Визначальні фактори зростаючого значення позакласної роботи. Підвищення якості географічних знань і умінь школярів. Інтелектуальний та емоційний настрій учнів: підвищення інтересу до занять в класі і в позакласний час, читання додаткової літератури, активна участь у суспільно корисній роботі та ін. Зростання самостійності школярів під час урочної та домашньої роботи. Підвищення якості знань з інших предметів. Придбання умінь роботи з різними джерелами інформації. Підвищення загального рівня культури школярів.

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. Зміст та педагогічні вимоги до позакласної роботи з географії.												
Тема 1. Дидактичні вимоги до позакласного навчання географії .	12	2	4	–	–	6	16	1	–	–	–	15
Тема 2. Форми-підвиди систематичного позакласного навчання географії.	10	2	2	–	–	6	12	1	1	–	–	10
Тема 3. Форми-підвиди періодичного позакласного навчання географії.	10	2	2	–	–	6	11	–	1	–	–	10
Тема 4. Форми-підвиди епізодичного позакласного навчання географії.	11	2	2	–	–	7	11	–	1	–	–	10
Разом – за змістовним модулем 1	43	8	10	–	–	25	50	2	3	–	–	45
Змістовий модуль 2. Характеристика форм позакласної роботи з географії.												
Тема 5. Географічні гуртки та факультативи.	11	2	2	–	–	7	11		1			10
Тема 6. Шляхи організації, зміст і методика проведення географічних вечорів, конкурсів, олімпіад .	14	2	4	–	–	8	11	1	–	–	–	10
Тема 7. Науково-методичні та організаційні основи проведення географічних екскурсій та мандрівок у школі.	14	2	4	–	–	8	11	–	1	–	–	10
Тема 8. Сучасні форми позакласної виховної роботи.	11	2	2	–	–	7	11	1		–	–	10

Тема 9. Основні показники ефективності позакласної роботи з географії..	12	2	2	–	–	8	11		1	–	–	10
Разом – за змістовним модулем 2	62	10	14	–	–	38	55	2	3	–	–	50
Усього годин	105	18	24	–	–	63	105	4	6	–	–	95

5. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
1.	Педагогічні цілі та вимоги до позакласного навчання географії.	2
2.	Форми-підвиди позакласного навчання географії.	2
3.	Методичні особливості та форми організації факультативних занять з географії.	2
4.	Методичні особливості та загальні принципи роботи географічного гуртка з географії.	2
5.	Організація шкільного краєзнавчого музею.	2
6.	Клубна форма позакласної роботи з географії.	2
7.	Тиждень географії в школі як комплексний захід.	2
8.	Проведення конференцій з географії.	2
9.	Підготовка та проведення шкільних географічних олімпіад та її етапи.	2
10.	Організація і проведення географічних конкурсів, вікторин та ігр.	2
11.	Навчальна екскурсія як спосіб отримання нових або закріплення та узагальнення здобутих теоретичних знань.	2
12.	Сучасні форми позакласної виховної роботи з географії.	2
Разом		24 год.

6. САМОСТІЙНА РОБОТА

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
1.	Зміст географічного виховання як науково обгрунтована система.	4
2.	Рекомендовані форми виховної роботи з географії для учнів основної школи і старшокласників.	4
3.	Врахування вікових особливостей учнів при організації позакласної роботи з географії.	4

4.	Позакласні інтерактивні форми роботи з географії.	4
5.	Методичні особливості театралізованої форми роботи з географії.	4
6.	Методичний аспект художньо-прикладних форм позакласної роботи з географії.	4
7.	Методична структура інтерактивних ігрових форм позакласної роботи з географії.	4
8.	Підвищення якості географічних знань і умінь учнів засобами позакласної роботи з географії.	4
9.	Інтелектуально-пізнавальні форми позакласної роботи з географії.	4
10.	Система екскурсійної та краєзнавчої роботи у середній школі.	4
11.	Мандрівки як основна форма роботи географічних та краєзнавчих гуртків.	4
12.	Класифікація географічних екскурсій за дидактичною метою, тривалістю, способами проведення.	4
13.	Місця проведення екскурсій та їх класифікація за охопленням території.	4
14.	Співпраця з Малою академією наук (МАН) України в рамках позакласної роботи з географії.	4
15.	Методичні аспекти організації роботи шкільного осередку Українського географічного товариства.	4
16.	Освітньо-виховне значення шкільних географічних видань.	3
	Разом	63 год.

7. ІНДИВІДУАЛЬНІ НАУКОВО-ДОСЛІДНІ ЗАВДАННЯ

1. Рівні формування досвіду творчої діяльності учнів з географії.
2. Диференціації методів навчання географії.
3. Системна реалізація тижня географії.
4. Географічна олімпіада та її етапи (олімпіада: шкільна; районна чи міська; обласна; всеукраїнська).
5. Прикладні методичні прийоми навчання географії.
6. Групи географічних задач.
7. Послідовність реалізації самостійного навчального дослідження (експерименту) з географії.
8. Дидактичні вимоги до ефективного постановки демонстраційного навчального дослідження (експерименту) з географії.
9. Різновиди географічного гуртка.
10. Художня навчальна розповідь з географії.
11. Різновиди навчальної вправи з географії.
12. Дидактичні вимоги до ефективного застосування навчальної розповіді з географії.
13. Різновиди географічної екскурсії: за змістом проведення.
14. Індуктивне навчальне пояснення з географії.
15. Дедуктивне навчальне пояснення з географії.
16. Загальні принципи роботи географічного гуртка..
17. Форми організації факультативних занять.

18. Шкільний музей як одна з форм роботи з розвитку творчої самостійності та громадської активності учнів у процесі збору, дослідження, обробки, оформлення і пропаганди географічних матеріалів.
19. Клубна форма позакласної роботи з географії.
20. Основні форми занять шкільного географічного клубу.
21. Особливості методики проведення занять географічного гуртка .
22. Тиждень географії в школі як комплексний захід.
23. Підготовка та оформлення плану проведення тижня географії в школі.
24. Проведення екскурсій до музеїв, на підприємства, в інститути, на метеостанції.
25. Загальні методичні рекомендації до проведення географічних вечорів.
26. Освітньо-виховне значення географічних вечорів, їх багатоаспектність та місце у позакласній роботі з географії.
27. Використання географічних ігор для моделювання пошукової діяльності учнів, спрямованої на досягнення загальної значимої мети.
28. Географічна олімпіада як один із видів профорієнтаційної роботи.
29. Підготовка та проведення географічних олімпіад..
30. Освітня, виховна і методична роль екскурсій і мандрівок.
31. Розвиваюче та оздоровче значення географічних мандрівок.
32. Система екскурсійної та краєзнавчої роботи у середній школі.
33. Класифікація географічних екскурсій за дидактичною метою, тривалістю, способами проведення.
34. Місця проведення екскурсій та їх класифікація за охопленням території.
35. Пішохідні, велосипедні, автобусні мандрівки.
36. Краєзнавча і художня література як джерело інформації для проведення екскурсій та мандрівок.
37. Використання Інтернет-джерел: Вікіпедії, «Google maps» та ін.
38. Навчальні і краєзнавчі атласи областей, топографічні карти великого масштабу.
39. ГІС-технології в географії.
40. Укладання бази даних на основі аналізу літературних, картографічних джерел, матеріалів попередніх екскурсій та мандрівок.
41. Врахування вікових особливостей учнів.
42. Переваги інтерактивних форм роботи.
43. Визначальні фактори зростаючого значення позакласної роботи.
44. Придбання умінь роботи з різними джерелами інформації.
45. Створення системи позакласної роботи.

8. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

За джерелами знань використовуються такі методи навчання: словесні – розповідь, пояснення, лекція, інструктаж; наочні – демонстрація, ілюстрація; практичні – практична робота, задачі.

За характером логіки пізнання використовуються такі методи: аналітичний, синтетичний, аналітико-синтетичний, індуктивний та дедуктивний.

За рівнем самостійної розумової діяльності використовуються методи: проблемний, частково-пошуковий та дослідницький.

9. МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ

Контроль знань з дисципліни викладач здійснює за рейтинговою системою. Результати навчальної діяльності студентів оцінюють за 100-бальною шкалою.

а) поточний контроль знань:

- оцінювання усних відповідей на занятті;
- оцінювання контрольних робіт;
- оцінювання завдань для самостійної роботи;
- тестовий контроль.

- б) підсумковий контроль знань:
 • оцінювання усних відповідей на іспиті.

10. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ.

Визначити за допомогою якісних критеріїв мінімальний пороговий рівень оцінки і трансформувати його в мінімальну позитивну оцінку. Зазначити використовувану числову (рейтингову) шкалу.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90–100	A	відмінно	зараховано
82–89	B	добре	
74–81	C		
64–73	D	задовільно	
60–63	E		
35–59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0–34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

11. РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ ЗДОБУВАЧІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Контроль за процесом засвоєння студентами курсу та якістю знань здійснюватиметься у ході поточного та підсумкового контролю. Оцінювання знань студентів здійснюється за 100 бальною шкалою. Поточний контроль передбачає:

– перевірку знань студентів у ході практичних занять (усні відповіді, виконання презентацій, рефератів та їх захист, виконання навчально-дослідних завдань, проектів, перевірка письмових завдань зошита самостійної підготовки);

– представлення проекту, за темою передбаченими змістовими модулями.

У процесі поточного контролю студенти можуть набирати до 60 балів.

Робота студентів практичних заняттях оцінюється за семибальною шкалою. 3 бали – «задовільно», 5 – «добре», 7 – «відмінно».

Модуль завершується проведенням підсумкового модульного контролю. Він може проводитися у формі усного опитування чи письмового виконання.

Виконання індивідуального проекту та завдань самостійної роботи з вивчення курсу оцінюються за 10 бальною шкалою.

Оцінювання знань у процесі поточного контролю знань									Індив. завд.	М К	ПК	Заг. кільк. балів
ЗМ 1				ЗМ 2								
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T8				
6	6	6	7	7	7	7	7	7	10	10	20	100

12. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

- навчально-методичні матеріали з курсу;
- тестові завдання;
- методичні рекомендації до практичних занять та самостійної роботи студентів.

13. ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Дефініція позакласної форми проведення навчання географії.
2. Класифікація видів позакласного навчання.
3. Дидактичні вимоги до позакласного навчання географії та педагогічні цілі його здійснення.
4. Методологічні принципи позакласного навчання.
5. Сутність внутрішніх і зовнішніх мотивів, мотивації та мотивування учіння географії.
6. Класифікаційна схема мотивів учіння.
7. Форми-підвиди систематичного позакласного навчання географії.
8. Різновиди географічного гуртка.
9. Ілюстративно-демонстраційні методичні прийоми навчання географії.
10. Фундаментальні, пошукові та прикладні географічні дослідження.
11. Дидактичні вимоги до ефективної постановки демонстраційного навчального досліду (експерименту) з географії.
12. Прикладні методичні прийоми навчання географії.
13. Різновиди навчальної вправи з географії.
14. Групи географічних задач.
15. Послідовність реалізації самостійного навчального досліду (експерименту) з географії.
16. Форми-підвиди періодичного позакласного навчання географії.
17. Системна реалізація тижня географії.
18. Географічна олімпіада та її етапи.
19. Творча діяльність учнів з географії.
20. Рівні формування досвіду творчої діяльності учнів з географії.
21. Диференціації методів навчання географії в позакласній роботі.

22. Диференціація методів навчання географії за використаними джерелами географічних знань.
23. Диференціація методів навчання географії за характером навчально-пізнавальної діяльності учнів .
24. Форми-підвиди епізодичного позакласного навчання географії.
25. Різновиди географічної екскурсії: за змістом проведення.
26. Різновиди географічної екскурсії: за кількістю тем.
27. Навчальна розповідь з географії .
28. Художня навчальна розповідь з географії.
29. Наукова навчальна розповідь (наукова навчальна доповідь) з географії .
30. Науково-популярна навчальна розповідь з географії.
31. Описова навчальна розповідь з географії.
32. Дидактичні вимоги до ефективного застосування навчальної розповіді з географії .
33. Нові напрями розвитку географічної науки.
34. Навчальне пояснення з географії.
35. Індуктивне навчальне пояснення з географії .
36. Роль сучасних географічних досліджень в пізнанні об'єктивного світу.
37. Дедуктивне навчальне пояснення з географії .
38. Організація географічного гуртка .
39. Вибір видів суспільно корисної роботи географічного гуртка: організацію краєзнавчого куточка, музею, виставки, озеленення ділянки і т. д..
40. Загальні принципи роботи географічного гуртка.
41. План роботи гуртка .
42. Особливості методики проведення занять географічного гуртка .
43. Поняття процесу пізнання і побудова програми дослідження.
44. Методичні особливості проведення факультативних занять.
45. Форми організації факультативних занять.
46. Шкільний музей як одна з форм роботи з розвитку творчої самостійності та громадської активності учнів у процесі збору, дослідження, обробки, оформлення і пропаганди географічних матеріалів.
47. Клубна форма позакласної роботи з географії як одна з найбільш перспективних.
48. Зміст роботи клубу: клуби любителів природи, клуби цікавих зустрічей, клуби кіноподорожей.
49. Основні форми занять шкільного географічного клубу.
50. Тиждень географії в школі як комплексний захід.
51. План проведення тижня географії в школі .
52. Підготовка та оформлення плану проведення тижня географії в школі.
53. Підготовка і проведення дня географії в кожному класі.
54. Інформаційне забезпечення географічних досліджень (методи спостережень, експедиційні, дистанційні).
55. Конкурс рефератів з географії.
56. Випуск тематичних стінних газет, конкурс на кращу стінну газету географічного змісту.
57. Проведення екскурсій до музеїв, на підприємства, в інститути, на метеостанції.
58. Демонстрації кінофільмів; проведення географічних вечорів, ігор; проведення конференцій з географії; зустрічі з цікавими людьми.
59. Загальні методичні рекомендації до проведення географічних вечорів.
60. Тематика географічних вечорів, розробка сценарію, підготовка до проведення.
61. Освітньо-виховне значення географічних вечорів, їх багатоаспектність та місце у позакласній роботі з географії.
62. Проведення конференцій з географії: підготовка та проведення.
63. Організація і проведення географічних конкурсів, вікторин та ігр.
64. Використання географічних ігор для моделювання пошукової діяльності учнів, спрямованої на досягнення загальної значимої мети.

65. Ігри з географії сюжетно-рольового характеру.
66. Географічна олімпіада як один із видів профорієнтаційної роботи.
67. Підготовка та проведення географічних олімпіад.
68. Реалізація міжпредметних зв'язків як обов'язкова умова проведення географічних олімпіад.
69. Навчальна екскурсія як спосіб отримання нових або закріплення та узагальнення здобутих теоретичних знань.
70. Освітня, виховна і методична роль екскурсій і мандрівок.
71. Розвиваюче та оздоровче значення географічних мандрівок.
72. Система екскурсійної та краєзнавчої роботи у середній школі.
73. Мандрівки як основна форма роботи географічних та краєзнавчих гуртків.
74. Класифікація географічних екскурсій за дидактичною метою, тривалістю, способами проведення.
75. Місця проведення екскурсій та їх класифікація за охопленням території.
76. Краєзнавча і художня література як джерело інформації для проведення екскурсій та мандрівок.
77. Навчальні і краєзнавчі атласи областей, топографічні карти великого масштабу.
78. Використання Інтернет-джерел: Вікіпедії, «Google maps» та ін. для проведення географічних екскурсій та мандрівок.
79. Укладання бази даних на основі аналізу літературних, картографічних джерел, матеріалів попередніх екскурсій та мандрівок.
80. Знайомство з околицями свого поселення.
81. Орієнтування на місцевості та окомірне знімання.
82. Знайомство із геологічною будовою і гірськими породами найближчих околиць поселення.
83. Екскурсії до кар'єрів та геологічних відслонень.
84. Вивчення форм рельєфу на місцевості.
85. Виділення ерозійних (яр, балка, річкова долина) та акумулятивних форм рельєфу місця проживання.
86. Планування маршрутів і тривалості мандрівок.
87. Інтерактивні форми роботи з географії в позакласній роботі.
88. Створення системи позакласної роботи з географії.
89. Визначальні фактори зростаючого значення позакласної роботи з географії.
90. Підвищення якості географічних знань і умінь школярів засобами позакласної роботи з географії.

14. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова

1. Артемчук Г.І. Методика організації науково-дослідної роботи: Навч. посіб. для студ. та викл. ВНЗ, Київ. держ. лінгв. ун-т. / Г.І. Артемчук, В.М. Курило, М.П. Кочерган. – К.: Форум, 2000. – 270 с.
2. Бескова Н. Краєзнавство: [програма профільного навчання] / Н. Бескова // Географія та основи економіки в школі. – 2004. – №5. – С.7-14.
3. Влах М. Р. Історія географії : навч. посібник / М. Р. Влах. — Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2014. — 336 с.
4. Гончаренко С. У. Методика як наука «Шлях освіти» – 2000, №1. – С. 5-22. – 2000, №2. – С. 2-6.
5. Гродзинський М. Д. Пізнання ландшафту : місце і простір : монографія у 2-х т. / М. Д. Гродзинський. — К. : Вид.-поліграф. центр «Київський ун-т», 2005.
6. Козак Б.І. Використання краєзнавчого принципу у формуванні основних компетентностей учнів / Б.І. Козак // Географія. – 2008. - №4. – С.5- 8.

7. Кобернік С.Г, Коваленко Р.Р. Скуратович О.Я. Методика навчання географії в загальноосвітніх навчальних закладах: посіб. для вчителя. - К.: Навчальна книга, 2005. - 319 с.
8. Крачило М. Основні форми туристсько-краєзнавчої роботи / М. Крачило // Географія. Практичні заняття. – К., 2006. – С.22- 24.
9. Максаковский В. П. Географическая культура / В. П. Максаковский. — М.: ВЛАДОС, 1998. — 416 с.
10. Мороз С. А. Методологія географічної науки: навч. посібник / С. А. Мороз, В. І. Онопрієнко, С. Ю. Бортник. — К.: Заповіт, 1997. — 333 с.
11. Назаренко Т.Г. Методика навчання географії в сучасний період / Т. Г. Назаренко // Україна: географічні проблеми сталого розвитку, т. 1У – К: “Обрій”, 2004 - с.3-5. 34.
12. Назаренко Т. Г. Система диференційованих дидактичних матеріалів з географічного краєзнавства // Географія та основи економіки в школі: метод. журн. - 2007. - № 7 (липень). - С. 25-31. 35.
13. Науменко Р. Краєзнавство й туризм у позашкільних закладах: сторінки історії / Р. Науменко // Рідна школа. – 2004. - №1. – С.58-60.
14. Олійник Я. Географічна наука в Україні: становлення і розвиток / Я. Олійник. — К.: Ніка-Центр, 2007. — 148 с.
15. Олійник Я. Б. Загальне землезнавство: підручник / Я. Б. Олійник, Р. П. Федорищак, П. Г. Шищенко. — К.: Знання-Прес, 2008. — 342 с.
16. Сорока М. Дискусії та дебати як інтерактивні технології навчання // Географія та основи економіки в школі, 2010. - № 3. - С. 5 - 12.
17. Топчієв О. Г. Основи суспільної географії: навч. посібник / О. Г. Топчієв. — Одеса: Астропринт, 2009. — 544 с.
18. Топузов О.М., Самойленко В.М., Булава Л.М., Вішнікіна Л.П. Методика навчання географії: навчальна програма. -К.: ПТЗО, 2009. - 36 с.
19. Топузов О.М., Самойленко В.М., Вішнікіна Л.П. Загальна методика навчання географії: підручник. - К.: Картографія, 2012. - 512 с.
20. Хаггет П. География: синтез современных знаний / П. Хаггет [пер. с. англ.]. — М.: Прогресс, 1979. — 684 с.
21. Харвей Д. Научное объяснение в географии: общая методология науки и методология географии / Д. Харвей [сокр., пер. с англ.]. — М.: Прогресс, 1974. — 502 с.
22. Шаблій О. Суспільна географія: у 2-х кн. / О. Шаблій. — Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2015. — Кн. 1. — 814 с.; Кн. 2. — 706 с.
23. Шаблій О. І. Основи загальної суспільної географії: навч. посібник / О. І. Шаблій. — Львів: Вид. центр ім. І. Франка, 2003. — 444 с.
24. Шаблій О. І. Суспільна географія: теорія, історія, українознавчі студії / О. І. Шаблій. — Львів: Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2001. — 744 с.
25. Штойко П. І. Концепції природознавства: навч. посібник / П. І. Штойко. — Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2011. — 456 с.

Допоміжна

1. Алаев Э. Б. Социально-экономическая география: понятийно-терминологический словарь / Э. Б. Алаев. — М.: Мысль, 1983. — 350 с.
2. Багров Н. В. География в информационном мире: науч. издание / Н. В. Багров. — К.: Либідь, 2005. — 181 с.
3. Барков А. С. Словарь-справочник по физической географии / А. С. Барков. — [изд. 4-е, доп. и перераб.]. — М.: Учпедгиз, 1958. — 330 с.
4. Бейдик О. О. Географія: короткий тлумачний словник / О. О. Бейдик. — К.: Либідь, 2001. — 192 с.
5. Берлянт А. М. Картография: учебник для вузов / А. М. Берлянт. — М.: Аспект Пресс, 2011. — 336 с.
6. Білецький М. І. Соціальна географія: навч. посібник / М. І. Білецький, І. В. Ванда, Л. І. Котик. — [2-ге вид., доп.]. — Львів: Простір-М, 2015. — 468 с.
7. Білецький М. І. Соціальна географія: словник-довідник / М. І. Білецький, І. В. Ванда,

- Л. І. Котик. — Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2014. — 164 с.
8. Блій де Г. Географія : світи, регіони, концепти / Г. де Блій, П. Муллер, О. Шаблій ; [пер. з англ. ; передмова та розділ «Україна» О. І. Шаблія]. — К. : Либідь, 2004. — 740 с.
 9. Буряк В. Самостійна робота учнів з книгою при краєзнавчому дослідженні / В. Буряк // Історія Криворіжжя: сучасний погляд: зб. статей. — Кривий Ріг, 2001. — С.91-94.
 10. Влах М. Р. Географія населення : словник-довідник / М. Р. Влах. — Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2005. — 241 с.
 11. Географический энциклопедический словарь : понятия и термины / А. Ф. Трешников, Э. Б. Алаев, П. М. Алампиев [и др.]. — М. : Советская Энциклопедия, 1988. — 432 с.
 12. Географічна наука в Національній академії наук України / [за ред. Л. Г. Руденка]. — К., 2009. — 240 с.
 13. Герасимова Т.П., Коринская В. А. Методы и формы организации обучения географии. — М.: Просвещение, 1964. — 75 с.
 14. Гейки А. Преподавание географии. Принципы и методы обучения. Пер.с англ.с доп. к русск.изд. Н.Н.Баранского и др.—М.—Л.:Гос.издат,1928. — 119 с. 1
 15. Голиков А. П. Вступ до економічної і соціальної географії : навч. посібник / А. П. Голиков, Я. Б. Олійник, А. В. Степаненко. — К. : Либідь, 1997. — 316 с.
 16. Голубець М. А. Екосистемологія / М. А. Голубець. — Львів : Поллі, 2000. — 256 с.
 17. Голубець М. А. Середовищезнавство (ієвайронментологія) / М. А. Голубець. — Львів : Манускрипт, 2010. — 176 с.
 18. Голубчик М. М. Теория и методология географической науки / М. М. Голубчик, С. П. Евдокимов, Г. Н. Максимов [и др.]. — М. : Владос, 2005. — 463 с.
 19. Гродзинський М. Д. Стійкість геосистем до антропоген-ного навантаження. — К. : Лікей, 1995. — 233 с.
 20. Джеймс П. Все возможные миры. История географических идей / П. Джеймс, Дж. Мартин [пер. с англ.]. — М., 1988.
 21. Жекулин В. С. Введение в географию / В. С. Жекулин. — Л. : Изд-во Ленингр. гос. ун-та, 1989. — 282 с.
 22. Жупанський Я. І. Історія географії в Україні : посібник / Я. І. Жупанський. — Львів : Світ, 1997. — 262 с.
 23. Землезнавство : підручник для студ. вузів / [за ред. П. Г. Шищенко]. — К. : Либідь, 2000. — 464 с.
 24. Исаченко А. Г. Теория и методология географической науки / А. Г. Исаченко. — М. : Академия, 2004. — 400 с.
 25. Калесник С. В. Общие географические закономерности Земли / С. В. Калесник. — М. : Мысль, 1970. — 283 с.
 26. Книш М. Глобальні проблеми людства : навч. посібник / М. Книш, Л. Котик. — Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2015. — 330 с.
 27. Книш М. М. Регіональна економічна і соціальна географія світу (Латинська Америка та Карибські країни, Африка, Азія, Океанія) : навч. посібник / М. М. Книш, О. І. Мамчур. — Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2013. — 368 с.
 28. Ковалев А. П. Ландшафт как сам по себе и для человека : монография / А. П. Ковалев. — Х. : Бурун Книга, 2009. — 928 с.
 29. Ковальов А. П. Географічний ландшафт : науковий, естетичний і феноменологічний аспекти / А. П. Ковальов. — Х. : Екограф, 2005. — 388 с.
 30. Ковальчук І. Прикладна гідроекологія : навч. посібник / І. Ковальчук, Я. Каганов, Р. Сливка. — Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2000. — 228 с.
 31. Корнеев В.П., Герасимчук В.М. Географія материків і океанів 7 клас (методика, система технологія). Методичний банк. Внесок 4 // Географія, 2004. - № 17 (21). - С . 2-5.
 32. Кузик С. П. Географія туризму : навч. посібник / С. П. Кузик. — К. : Знання, 2011. — 271 с.
 33. Кукурудза С. І. Атрибути й парадигми сучасної біогеографії / С. І. Кукурудза // Вісник Львів. ун-ту. Серія геогр. — Вип. 35. — 2008. — С. 202—211.

34. Кукурудза С. І. Біогеографія : підручник / С. І. Кукурудза. — Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2006. — 504 с.
35. Любіцева О. О. Географія релігій : навч. посібник / О. О. Любіцева, С. В. Павлов, К. В. Мезенцев. — К. : АртЕк, 1998. — 504 с.
36. Лямин В. С. География и общество : философские и социологические проблемы географии / В. С. Лямин. — М. : Мысль, 1978. — 309 с.
37. Мельник А. Розвиток ландшафтознавчих ідей і ландшафтознавства в Україні / А. Мельник // Вісник Львів. ун-ту. Серія геогр. — Вип. 31. — 2004. — С. 19—23.
38. Мельник А. В. Основи регіонального еколого-ландшафтознавчого аналізу / А. В. Мельник. — Вид. 2-ге. — Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2002. — 229 с.
39. Мересте У. И. Современная география : вопросы теории / У. И. Мересте, С. Я. Ныммик. — М., 1984. — 296 с.
40. Міхелі С. В. Основи ландшафтознавства / С. В. Міхелі. — К. ; Кам'янець-Подільський : Абетка-Нова, 2002. — 184 с.
41. Мукитанов Н. К. От Страбона до наших дней : эволюция географических представлений и идей / Н. К. Мукитанов. — М. : Мысль, 1985. — 237 с.
42. Новітня українська суспільна географія : хрестоматія / [упоряд. та автор бібліогр. статей проф. О. Шаблій]. — Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2007. — 1008 с.
43. Новые географические знания и направления исследований : сб. науч. трудов. — К. : Академперіодика, 2006. — 326 с.
44. Олійник Я. Б. Вступ до соціальної географії : навч. посібник / Я. Б. Олійник, А. В. Степаненко. — К. : Знання, 2000. — 204 с.
45. Петлін В. М. Екологічні механізми організації природних територіальних систем / В. М. Петлін. — Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2008. — 304 с.
46. Петлін В. М. Методологія та методика експериментальних ландшафтознавчих досліджень / В. М. Петлін. — Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2009. — 400 с.
47. Позняк С. П. Ґрунтознавство і географія ґрунтів : підручн. у двох част. / С. П. Позняк. — Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2010. — Ч. 1. — 270 с.; Ч. 2. — 286 с.
48. Практична педагогіка. 99 схем і таблиць / автори-уклад. Н.П. Наволокова, В.М. Андрєєва. -Х.: Основа, 2008. - 117 с.
49. Реймерс Н. Ф. Природопользование : словарь-справочник / Н. Ф. Реймерс. — М. : Мысль, 1990. — 637 с.
50. Ровенчак І. І. Географія культури : проблеми теорії, методології та методики дослідження : монографія / І. І. Ровенчак. — Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2008. — 240 с.
51. Рудницький С. Нинішня географія / С. Рудницький // Академік Степан Рудницький / [за ред. проф. О. Шаблій]. — Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2007. — С. 59—106.
52. Рудько Г. І. Конструктивна геоєкологія : наукові основи та практичне втілення / Г. І. Рудько, О. М. Адаменко. — Чернівці : Маклаут, 2008. — 320 с.
53. Саушкин Ю. Г. Географическая наука в прошлом, настоящем, будущем / Ю. Г. Саушкин. — М. : Просвещение, 1980. — 269 с.
54. Сосса Р. І. Історія картографування території України : підручник / Р. І. Сосса. — К. : Либідь, 2007. — 336 с.
55. Социально-экономическая география : понятия и термины. Словарь-справочник / [Отв. ред. А. П. Горкин]. — Смоленск : Ойкумена, 2013. — 328 с.
56. Топчиев А. Г. Геоэкология : географические основы природопользования / А. Г. Топчиев. — Одесса : Астропринт, 1996. — 392 с.
57. Топчієв О. Г. Основи суспільної географії : навч. посібник / О. Г. Топчієв. — Одеса : Астропринт, 2001. — 560 с.
58. Трофимов А. М. Общая география (вопросы теории и методологии) / А. М. Трофимов, М. Д. Шарьгин. — Пермь : ПГУ, 2007. — 462 с.
59. Українська географія : сучасні виклики : зб наук. праць у 3-х т. — К. : Прінт-Сервіс, 2016. — Т. 1. — 235 с.
60. Ходос М. Методичні засади краєзнавчої роботи в загальноосвітній школі (на прикладі

- інтегрованого краєзнавчого курсу) / Микола Ходос // Історія в школі. – 2004. - №4. – С.10-12.
61. Хроленок Н.М. Програма роботи гуртка «Краєзнавець»: для учнів 6-8 класів / Н.М. Хроленок // Географія. – 2009. - №11-12. – С.61-64.
 62. Швець М. Краєзнавство й туризм у системі навчально-виховної роботи / Микола Швець // Краєзнавство. Географія. Туризм. – 2009. - №28. – С.3-15.
 63. Шальнев В. А. История, теория и методология географии. Ч.2. : Теория и методология географии : учебн. пособие / В. А. Шальнев. — Ставрополь : Изд-во СГУ, 2011. — 111 с.
 64. Швевс Г. И. Введение в эниогеографию / Г. И. Швевс. — Кн. 1. : Эниоземлеведение. — Одесса, 2000. — 254 с.
 65. Шевчук Л. Т. Основи медичної географії : текст лекцій / Л. Т. Шевчук. — Львів : Світ, 1997.

15. ІНФОРМАЦІЙНІ (ІНТЕРНЕТ) РЕСУРСИ

Бібліотеки:

1. РДГУ: абонент №1 – м. Рівне, вул. Пластова, 31.
2. Абонент №2 – м. Рівне, вул. Толстого, 3.
3. Абонент №3 – м. Рівне, вул. Пластова, 41.
4. Обласна наукова – м. Рівне, майдан Короленка, 6, тел.22-10-63.
5. Міська – м. Рівне, вул. Київська, 44, тел. 24-12-47.

Ресурси мережі Інтернет:

6. Geography Wiki [Electronic resource]. — Mode of access : <http://geographyexpert.wikia.com>.
7. Інститут нелінійної географії. — Режим доступу : <http://sacredgeography.info>.
8. Київський відділ Українського географічного товариства [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.geokyiv.org>.
9. Національна академія наук України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.nas.gov.ua/UA/Pages/default.aspx>.
10. Geography Wiki [Electronic resource]. — Mode of access : <http://geographyexpert.wikia.com>.
11. International Festival of Geography [Electronic resource]. — Mode of access : <http://www.fig.saintdie-des-vosges.fr>.
12. International Geographical Union [Electronic resource]. — Mode of access : <http://igu-online.org>.
13. Journal of Geographical Systems [Electronic resource]. — Mode of access : <http://www.scirp.org/journal/jgis>.
14. National Geographic Society [Electronic resource]. — Mode of access : <http://www.nationalgeographic.com>.
15. Pidwirny M. Fundamentals of Physical Geography / M. Pidwirny [Electronic resource]. — Mode of access : <http://www.physicalgeography.net/fundamentals/contents.html>.
16. Позаурочна та позакласна робота з географії [Електронний ресурс]. — Mode of access : https://collectedpapers.com.ua/problems_teaching_geography_schools/11-4-pozauroczna-ta-pozaklasna-robota-z-geografiyi
17. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/i392-2011-%D0%BE>

Робоча програма _____
(назва навчальної дисципліни)

Перезатверджена без змін та доповнень (зі змінами та доповненнями) на 20__-20__ навчальний рік на засіданні кафедри _____

Розділ робочої програми навчальної дисципліни	Зміни і доповнення

Протокол від “____” _____ 20__ року № ____
Завідувач кафедри _____ (_____)
(підпис) (прізвище та ініціали)

Робочу програму схвалено навчально-методичною комісією факультету
Протокол від “____” _____ 20__ року № ____
Голова навчально-методичної комісії _____ (_____)
(підпис) (прізвище та ініціали)

Робоча програма _____
(назва навчальної дисципліни)

Перезатверджена без змін та доповнень (зі змінами та доповненнями) на 20__-20__ навчальний рік на засіданні кафедри _____

Розділ робочої програми навчальної дисципліни	Зміни і доповнення

Протокол від “____” _____ 20__ року № ____
Завідувач кафедри _____ (_____)
(підпис) (прізвище та ініціали)

Робочу програму схвалено навчально-методичною комісією факультету
Протокол від “____” _____ 20__ року № ____
Голова навчально-методичної комісії _____ (_____)
(підпис) (прізвище та ініціали)